

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон,
доктори илмҳои иқтисодӣ,
профессор *Ше* Шарифзода М.М.
е8 2022 сол

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда ба диссертатсияи Имомов Ҳумоюн Шарофиддинович дар мавзӯи «Мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; муҳофизати судии конститутсионӣ; мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Мутубикати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда. Диссертатсияи Имомов Ҳумоюн Шарофиддинович таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аз ҷониби муаллиф ҳамачониба таҳқиқ гардида, ба яке аз мавзӯҳои мубрами илми ҳуқуқи конститутсионӣ – мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шуда, муҳтавои он ба ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; муҳофизати судии конститутсионӣ; мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мутубик мебошад.

Саҳми илмии доғалаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Дар марҳилаи кунунӣ таҳқиқ намудани масъалаҳои марбут ба соҳаи ҳуқуқи конститутсионӣ, алаҳқусус яке аз падидаҳои муҳимми он – мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ мубрамияти бештарро пайдо намудааст. Зеро, ҳизбҳои сиёсӣ яке аз ниҳодҳои муҳимми ҷамъиятӣ-ҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, таъминкунандаи ҳуқуқи конститутсионии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба муттаҳидшавӣ мебошанд. Ба воситаи ҳизбҳои сиёсӣ шаҳрвандони

Тоҷикистон метавонанд дар идоракунии корҳои давлатӣ ва ҳаёти сиёсии кишвар фаъолона иштирок намоянд ва номзадҳои аъзоёни худро аз ҳисоби рӯйхати ҳизбӣ ба мансабҳои вакилии Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олӣ, Президенти ҶТ, вакилии Маҷлисиҳои маҳаллии вакилони халқи ВМКБ, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияҳо пешбарӣ созанд. Аз меъёрҳои Конститутсияи ҶТ бармеояд, ки ҳизбҳои сиёсӣ ифодакунандаи принсипҳои гуногунандешии сиёсӣ, мафкуравӣ ва бисёрҳизбӣ баромад мекунанд ва барои таҳкими низоми бисёрҳизбӣ ва ташаккули давлати ҳуқуқбунёд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамоянд. Аз ин рӯ, рисола навис дар интиҳоби мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба иштибоҳ роҳ надода, балки мавзӯи интиҳобнамудаи ӯ саривақтӣ ва муҷаббат мебошад.

Маврид ба тазаккур аст, ки диссертант дар ҳалли як зумра масъалаҳои назариявӣ, ки марбут ба падидаи баррасишаванда мебошанд, ба муваффақият ноил гардида, ҳамзамон андешаҳои илмиро коркард намудааст, ки онҳо барои рушди илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ва тақмили қонунгузории конститутсионӣ метавонанд саҳми назаррас гузоранд:

а) Нахустин самти илмие, ки муаллиф ба он ноил гардидааст, ин ошкор намудани паҳлуҳои норавшани дар сатҳи қонунгузории конститутсионӣ мавқеъ пайдо кардани падидаи ҳизбҳои сиёсӣ мебошад. Таҳқиқбаранда дар таърихи инкишофи давлат ва ҷомеа нақши падидаҳои сиёсӣ-ҳуқуқиро хеле арзишманд меҳисобад. Ташаккул ва инкишофи ҳизбҳои сиёсӣ ба ақидаи муаллиф шаҳодат аз он медиҳад, ки кӯшиши якҷоя намудани ҳадаф ва мақсадҳои ягонаи шаҳрвандон баҳри ҳифзи ҳуқуқҳои дастачамъӣ ва таъсис додани ҳар гуна созмон ва ташкилоти ҷамъиятӣ аз давраҳои қадимтарин ҷой доштанд. Диссертант таҳаввулоти инкишофи падидаи ҳизбҳои сиёсиро ба омилҳои гуногуни таърихӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва инқилобӣ бештар алоқаманд дониста, дар пайдоиш ва инкишофи ҳизбҳои сиёсӣ нақши муассирро падидаҳои парлумон, ҳуқуқи интиҳоботии умумии шаҳрвандон, намояндагӣ, гуногунандешии сиёсӣ ва мафкуравӣ ва инчунин принсипҳои демократия гузоштаанд (саҳ. 21).

б) Бахши дигари муваффақияти диссертант ин аз нигоҳи назариявӣ пешниҳод намудани мафҳуми мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Муаллиф ибраз менамояд, ки мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ пеш аз ҳама бо мавқеи ишғолкардаи онҳо дар низоми сиёсии ҷомеа муайян карда мешавад. Дар баробари ин, ҷойи онҳоро меъёрҳои ҳуқуқии дахлдори дар Конститутсияи кишвар ва қонунгузори конститутсионии муқарраргардида муайян мекунанд. Дар ҳуди ҳамин санадҳои қонунгузорӣ мафҳуми ҳизби сиёсӣ, сохтори он, тартиби таъсис, шартҳои боздошт ва барҳамдиҳии ҳизбҳои сиёсӣ, ҳуқуқ ва уҳдадориҳо, принципҳои ҳамкорӣ бо мақомоти давлатӣ ва ғайра ифода гардидаанд (саҳ.78-81).

в) Самти дигаре, ки муаллиф аз нигоҳи илмӣ ба он муваффақ гардидааст, ин робитаи байни ҳизбҳои сиёсӣ ва давлат мебошад. Ба андешаи муаллиф дар ҷомеаи демократӣ ба робитаи байни ҳизбҳои сиёсӣ ва давлат аҳамияти хосса дода мешавад (саҳ. 32). Пеш аз ҳама – фаъолияти ҳар як ҳизби сиёсӣ дар Тоҷикистон бояд бо меъёрҳои возеҳи мушаххаси ҳуқуқӣ-конститутсионӣ (муқаррар) ё мустақкам гардад. Ин меъёрҳо пеш аз ҳама иборатанд аз:

- қобилияти ҳуқуқдории ҳизбҳои сиёсӣ;
- мақоми ҳуқуқии онҳо;
- салоҳияти онҳо.

Ҳамзамон, фаъолияти онҳо бояд қанолатҳои ҳуқуқӣ дошта бошад, ки бешубҳа ҷавобгарии ҳуқуқӣ ва конститутсионии ҳизбҳои сиёсиро барои риоя накардани қонунҳои кишвар истисно намекунад (саҳ. 150-151).

г) Муаллиф дар таҳқиқи мақоми ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон роҷеъ ба ниҳодинашавии (институтсионализатсия) ҳизбҳои сиёсӣ андешаҳои судманди илмиро манзур намудааст. Махсусан, таҳқиқбаранда ибраз менамояд, ки ниҳодинашавии (институтсионализатсия) ҳизбҳои сиёсӣ инҳоро дар бар мегирад: а) таҳкими вазъи ҳуқуқии онҳо, муайян намудани нақш ва

мавкеи онҳо дар низоми ҳуқуқӣ бо назардошти ҳадафҳо, вазифаҳо, кафолатҳои фаъолияти онҳо; б) мавҷуд будани имкониятҳои устувори таъсиси хизбҳои сиёсӣ дар асоси қонунӣ, ки боиси иштироки фаъолони онҳо дар ҳаёти сиёсии кишвар мегардад; в) муайян намудани қоидаҳое, ки хизбҳои сиёсӣ дар робита бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бояд риоя намоянд; г) бешубҳа татбиқ намудани ҳуқуқи конституционии шаҳрвандоне, ки хоҳиши таъсис додани хизбҳои сиёсиро доранд ва барои фаъолонатар дар идоракунии давлат иштирок намоянд; г) риояи меъёрҳои ҳуқуқие, ки бо ёрии онҳо давлат метавонад назоратро аз болои фаъолияти хизбҳои сиёсӣ зудтар амалӣ намояд (сах. 36).

д) Ба андешаи муаллиф ба тартиб даровардани муносибатҳои ҷамъиятӣ-ҳуқуқӣ дар асоси ба амал баровардани ҳуқуқҳои шаҳрвандон ба муттаҳидшавӣ асосноккунии возеҳро талаб мекунад: шароити фаъолият, барҳамдиҳӣ ва азнавташқилдиҳии хизбҳои сиёсӣ; муайян намудани мазмун ва усулҳои танзими ҳуқуқӣ, ҳалли масъалаҳои марбут ба шаклҳои ниҳодинашавии (институтсионализатсия) хизбҳои сиёсӣ; муайян кардани субъектҳое, ки барои иштирок дар танзим ва фаъолияти хизбҳои сиёсӣ ваколатдор мебошанд; асосноккунии таъсири эҳтимолии қонунии давлат ба фаъолияти хизбҳои сиёсӣ. Муаллиф чунин мешуморад, ки хангоми ташаккули қонунгузорӣ оид ба хизбҳои сиёсӣ чун як зерсоҳаи махсуси қонунгузорӣ ва бо назардошти фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ як соҳаи маҷмуавии қонунгузорино чӯдо қардан лозим аст, ки дар асоси омезиши қонунгузори маъмури, қраждани ва конституционӣ ташаккул меёбад. Дар баробари ин бояд меъёрҳои ҳуқуқӣ-конституционӣ бартари и бештар дошта бошанд (сах. 123).

е) Масъалаи мубрами дигаре, ки унвончу зери таҳқиқ қарор додааст ин ҷавобгари и ҳуқуқӣ-конституционии хизбҳои сиёсӣ мебошад. Ҷавобгари и ҳуқуқӣ-конституционии хизбҳои сиёсиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба андешаи диссертант муфассал ба танзим даровардан зарур аст. Аз нуқтаи назари муаллиф, татбиқи ҷавобгари и

ҳукукии хизбҳои сиёсӣ метавонад, ҷавобгарии конституционӣ эътироф шуда, қатъи ҷаъолияти хизби сиёсӣ аз салоҳияти Суди Олии ҚТ хорич қарда шуда, ба салоҳияти Суди конституционӣ вогузор қарда шавад. Вогузор намудани татбиқи ҷавобгарии ҳуқуқӣ аз тарафи Суди конституционӣ нисбати хизбҳои сиёсӣ чун падидаи мустақили ҳуқуқи конституционӣ созгор буда, барои таъмини назорати конституционӣ мусоидат менамояд (саҳ. 158).

ё) Ба андешаи муаллиф қонунгузори амалқунандаи кишвар оид ба хизбҳои сиёсӣ дар шароити муосир бо дарназардошти равандҳои гуногуни сиёсӣ-ҳуқуқӣ ва рушди босуръати муносибатҳои давлатию ҷамъиятӣ ба таҳия ва тақмил ниёз дорад. Вобаста ба ин, диссертант пешниҳод дорад, ки ба матни Қонуни ҚТ «Дар бораи хизбҳои сиёсӣ» моддае ворид қардан зарур аст, ки дар он муқаррарот дар бораи принципҳои ҳуқуқи таъсис ва ҷаъолияти хизбҳои сиёсӣ фаро гирад (саҳ. 86).

Дар ин қисмат, метавон ҳулоса намуд, ки таҳқиқбаранда дар ҳалли масъалаҳои илмии марбут ба мақоми ҳуқуқӣ-конституционии хизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муваффақ гардида, нуктаҳои илмиро манзур намудааст, ки воқеан асоснок ва таҳқиқбарандаи илми ҳуқуқи конституционӣ мебошанд.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани нағвонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба доғталаб додани дараҷаи илмии дарҳостшаванда мумкин аст.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аввалин рисолаи муқаммал бо забони давлатӣ оид ба мақоми ҳуқуқӣ-конституционии хизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Нуктаҳои асосии диссертатсия, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, нағвонии рисолаи илмӣ ва натиҷаҳои ҳалли вазиғаҳои гузошташударо инъикос менамоянд.

Аҳамияти ҳуқуқӣ-конституционии таҳқиқоти диссертатсионии Имомов Ҳ.Ш. дар он аст, ки маводи ин рисола фаҳмишҳои илмиро оид ба мақоми ҳуқуқӣ-конституционии хизбҳои сиёсӣ дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон мукаммал гардонида, барои таҳқиқоти минбаъда дар ин самт ҳамчун сарчашма баромад менамоянд. Натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур имкон медиҳанд, ки роҳҳои ташаккули падидаи ҳизбҳои сиёсӣ, табиати ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва мавқеи он дар низоми қонунгузори конститутсионӣ муайян карда шавад.

Нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳодҳои амалие, ки дар рисолаи Имомов Ҳ.Ш. манзур карда шудаанд, метавонанд дар таҳияву тақмили қонунгузори соҳаи ҳизбҳои сиёсӣ, интихобот ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ саҳмгузор бошанд. Инчунин, натиҷаҳои рисоларо метавон дар таълими фанҳои «Ҳуқуқи конститутсионӣ», «Ҳуқуқи парламентӣ», «Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ» ва ғ., ҳангоми навиштани қорҳои курсӣ, рисолаҳои хатм, рисолаҳои магистрӣ ва рефератҳо истифода бурд.

Бо мақсади исботи гуфтаҳои қаблӣ метавон чанде аз натиҷаҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро ишора намуд, ки барои он метавон ба доктараб дараҷаи илмӣ дода шавад:

1. Дар нуқтаи якуми пешниҳодҳои хусусияти назариявирошуда, ки барои ҳимоя намудан ироа шудааст, таҳқиқбаранда ташаккул ва инкишофи ҳизбҳои сиёсиро ба қўшиши якҷоя қардани ҳадаф ва мақсадҳои ягонаи шаҳрвандон баҳри ҳифзи ҳуқуқҳои дастаҷамъӣ манзур намудааст, ки онро дар муҳити илми ватанӣ ҳамчун навгонии илмӣ муаррифӣ намудан мумкин аст. Ҳамчунин муаллиф таҳаввулоти инкишофи падидаи ҳизбҳои сиёсиро ба омилҳои гуногуни таърихӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва инкилобӣ бештар алоқаманд намудааст. Чунин андеша қобили дастгирӣ аст, зеро омилҳои номбаршуда дар шароити ин ва ё он кишварҳои ҳақон вомехӯранд. Дар ин раванд аз қониби диссертант дар пайдоиш ва инкишофи ҳизбҳои сиёсӣ нақши муассир ба падидаҳои парламент, ҳуқуқи интихоботии умумии шаҳрвандон, намояндагӣ, гуногунандешии сиёсӣ ва мафкуравӣ, демократия дода мешавад.

2. Таҳкикбаранда дар нуктаи чоруми илмии пешниҳодҳои хусусияти назариявидошта, ба химоя ниҳодинашавии (институтсионализатсияи) хизбҳои сиёсиро дар шакли зайл манзур кардааст: ниҳодинашавии (институтсионализатсияи) хизбҳои сиёсӣ инҳоро дар бар мегирад: а) таҳкими вазъи ҳуқуқии онҳо, муайян намудани нақш ва мавқеи онҳо дар низоми ҳуқуқӣ бо назардошти ҳадафҳо, вазифаҳо, кафолатҳои фаъолияти онҳо; б) мавҷуд будани имкониятҳои устувори таъсиси хизбҳои сиёсӣ дар асоси қонунӣ, ки боиси иштироки фаъолонаи онҳо дар ҳаёти сиёсии кишвар мегардад; в) муайян намудани қоидаҳое, ки хизбҳои сиёсӣ дар робита бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бояд риоя намоянд; г) бешубҳа татбиқ намудани ҳуқуқи конституцсионии шахрвандоне, ки хоҳиши таъсис додани хизбҳои сиёсиро доранд ва барои фаъолонатар дар идоракунии давлат иштирок намоянд; ғ) риояи меъёрҳои ҳуқуқие, ки бо ёрии онҳо давлат метавонад назоратро аз болои фаъолияти хизбҳои сиёсӣ зудтар амалӣ намояд. Мафҳуми мазкурро низ метавон хангоми омӯзиши падидаи хизбҳои сиёсӣ дар илми ҳуқуқи конституцсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, зимни тадриси фанни таълимии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ, ҳуқуқи парлумонӣ ва ҳуқуқи интиҳобот ва мурофияи интиҳобот мавриди истифода қарор дод.

3. Дар нуктаи дууми пешниҳодҳо барои тақмили қонунгузорӣ, муаллиф бо баинобатгирии пешрафти муносибатҳои ҷамъиятӣ ва ба миён омадани муносибатҳои нав дар соҳаи ҳуқуқи конституцсионӣ ва қонунгузори интиҳоботӣ зарурати бознигарӣ намудани меъёрҳо вобаста ба падидаи хизбҳои сиёсиро ба миён гузоштааст. Аз ҷумла, пешниҳод карда мешавад, ки ба қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон, хусусан ба Қонунҳои конституцсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи интиҳоботи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи интиҳоботи Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи интиҳоботи вакилон ба Маҷлисиҳои маҳаллии вакилони халқ» ва «Дар бораи раёйпурсии Ҷумҳурии Тоҷикистон» баъзе тағйирот ворид намуда,

ба хизбҳои сиёсӣ ҳуқуқи пешниҳод намудани номзадҳо ба аъзогии комиссияҳои участкавии ҳама намуди интихобот дода шавад. Чунонки амалияи ҳаёти сиёсии кишвар шаҳодат медиҳад, аъзоёни хизбҳои сиёсӣ бо иштироки худ дар равандҳои сиёсӣ таҷрибаи ғанӣ андухтаанд ва дорои малакаи ва иродаи сиёсии кавии ташаккулефта буда, масъулияти худро дар татбиқи принципҳои демократӣ дар кишвар дарк мекунанд. Иштироки онҳо дар омодагӣ ба интихобот ба ҳайси аъзои комиссияҳои участкавӣ ба беҳтар шудани баргузори раёйпурсӣ ва интихоботҳои мухталиф дар Тоҷикистон мусоидат мекунанд. Воқеан, пешниҳоди мазкур барои таҷдиди қонунгузори конститусионӣ ва интихоботӣ метавонад самараовар бошад.

4. Дар нуктаи сеюми пешниҳодҳо барои тақмили қонунгузорӣ, муаллиф чунин қайд менамояд: ба Қонуни конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи интихоботи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон» тағйироту иловаҳо ворид карда, ба хизбҳои сиёсӣ, ки дар парламон (Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон) намоёнда (вакил) доранд, бе ҷамъ овардани имзои интихобкунандагон (панҷ ғоиз) ҳуқуқи пешбарии номзад ба мансаби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шавад. Пешниҳоди мазкур барои таҷдиди қонунгузори конститусионӣ ва интихоботӣ манфиатовар мебошад. Зеро, ба хизбҳои сиёсӣ, ки дар Маҷлиси Олии ҚТ намоёнда (вакил) доранд, инкони пешбарии номзоди худро осонтар мегардонад.

5. Дар нуктаи чоруми пешниҳодҳо барои тақмили қонунгузорӣ, муаллиф иброз менамояд: дар низоми интихоботии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми маъракаи интихоботии номзадҳо ба вакилии Маҷлиси намоёндагон бояд низоми мутаносибӣ ва мажоритарӣ ва дар ҳамкорӣ бо хизбҳои сиёсӣ истифода шавад. Чӣ тавре ки маълум аст, дар баъзе давлатҳои хориҷӣ дар раванди ташаккули парламон танҳо низоми мутаносибӣ истифода мешавад. Пешниҳод мегардад, ки дар шароити Тоҷикистон бояд низоми мақсадноки мутаносибии интихобот истифода шавад, ки қоидаҳои истифодаи «рӯйхати қушода»-и номзадҳои хизбҳои

сиёсиро пешбинӣ мекунад, яъне коидаҳое, ки дар қонунгузорию муосири амалқунандаи ватанӣ муқаррар карда шудаанд. Дар сурати риоя шудани ин шарт интиҳобқунанда метавонад, ба тарафдорию номзаде, ки ба вақилию парламентро интиҳоб шудан сазовор мешуморад, овоз диҳад. Пешниҳоди мазкур лоиқа дастгирӣ буда, амалӣ гардидани он метавонад боиси муқаммал гардидани қонунгузорию интиҳоботӣ дар мамлақат гардида, бо ин васила, иштироқи васеъи шаҳрвандон дар маърақаи интиҳобот боз ҳам ба мустаҳкамӣ рӯ ба рӯ мешавад.

Дар ин қисмат метавон иброс намуд, ки муаллифи рисолаи илмӣ бо дарназардошти нуқтаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалию ба ҳимоя пешниҳодшаванда, ки ҳамагӣ навғонию илмӣ ба ҳисоб меравад, лоиқа ба дараҷаи илмии дархостшаванда мебошад.

Бояд қайд намуд, ки дар баробари муваффақиятҳои ишорашуда, инчунин дар рисолаи илмӣ баъзе масъалаҳои баҳсноку норавшан ҷой доранд ва онҳоро ба таври зайл метавон иброс намуд:

1. Дар нуқтаи якуми пешниҳодҳо барои тақмили қонунгузорию, муаллиф иброс менамояд, ки ба матни Қонуни ҚТ «Дар бораи ҳизбҳои сиёсӣ» моддае ворид кардан зарур аст, ки дар он муқаррарот дар бораи принципҳои ҳуқуқи таъсис ва фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ бо мазмуни зерин пешбинӣ шудаанд: Принципҳои асосии таъсис ва фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ:

- Фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ ба принципҳои ихтиёрӣ, баробарӣ, худидорақунӣ, қонуният ва шаффофият асос меёбад. Ҳизбҳои сиёсӣ дар муайян кардани сохтори дохилӣ, мақсад, шакл ва усулҳои фаъолияти худ, ба истиснои маҳдудиятҳои пешбинишудаи қонуни мазкур озоданд.

- Фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ набояд ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрвандро, ки Конституцияи ҚТ қафолат додааст, вайрон қунад.

- Ҳизбҳои сиёсӣ ошқоро амал меқунанд, маълумот дар бораи ҳуҷҷатҳои таъсисӣ ва барномавии онҳо бояд дастраси омма бошад. Аз унвонҷӯ пурсида мешавад, ки барои ҷӣ моддаи алоҳидаро оид ба принципҳои таъсис ва фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ ба қонуни соҳавӣ

пешниход менамояд. Ба андешаи мо дар моддаи якуми Қонуни ҚТ “Дар бораи хизбҳои сиёсӣ” меъёрҳои ҳуқуқӣ-конститутсионие мавҷуданд, ки дар як вақт ифодакунандаи принципҳои ҳуқуқии таъсис ва фаъолияти хизбҳои сиёсӣ баромад карда метавонанд.

2. Дар нуктаи панҷуми пешниходҳое, ки хусусияти амалӣ доранд, муаллифи таҳқиқоти диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз Қонуни ҚТ «Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот» бармеояд, ки хизбҳои сиёсӣ наметавонанд номзади худро ба вакилии Ҷамоатҳо пешбарӣ намоянд. Дар робита ба ин ба моддаи 35 тағйироту иловаҳои зерин ворид карда шавад:

«Тартиби пешбарии номзадҳо ба вакилии Ҷамоатҳо

- Барои пешбари намудани номзадҳои вакилон ба Ҷамоатҳо хизбҳои сиёсӣ ва ҳамчунин шаҳрвандон аз тариқи худпешбарӣ ҳуқуқ доранд.

- Ҳизбҳои сиёсӣ ҳуқуқ доранд, ба вакилии Ҷамоатҳо шахсонеро, ки аъзои онҳо нестанд пешбарӣ намоянд.

- Номзадҳо ба вакилии Ҷамоатҳо бо роҳи худпешбарӣ бояд на камтар аз 5 фоизи шумораи умумии интихобкунандагони хавзаи дахлдори интихоботӣ имзо чамъ оваранд, инчунин ба комиссияи хавзавии интихоботӣ ариза пешниход намоянд». Бояд қайд кард, ки пешниходи мақур қобили қабул доништа мешавад, чунки маҳз бо додани ҳуқуқи пешбарӣ ба вакилии Ҷамоатҳо аъзоёни ҳизби сиёсӣ ва шаҳрвандон бо роҳи худпешбарӣ имконияти васеъ дар идоракунии корҳои давлатиро пайдо мекунанд. Аммо аз таҳлили таҳқиқоти диссертатсионӣ бармеояд, ки муаллиф фарқияти тартиби пешбари намудани номзадҳои вакилон ба Ҷамоатҳоро, ки ба хизбҳои сиёсӣ ва шаҳрвандон аз тариқи худпешбарӣ пешниход намудааст дар рисолаи илмӣ баён накардааст. Аз ин рӯ, аз унвонҷӯ хошиш карда мешавад, ки оид ба фарқияти пешбари намудани номзадҳои вакилон ба Ҷамоатҳо миёни хизбҳои сиёсӣ ва шаҳрвандон аз тариқи худпешбарӣ андешаи худро ибраз намояд.

3. Дар нуктаи ҳафтуми пешниҳодхое, ки хусусияти назариявӣ доранд, таҳқиқбаранда пешниҳод менамояд, ки ҷавобгарии ҳуқуқӣ-конститутсионии ҳизбҳои сиёсиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муфассал ба танзим даровардан зарур аст. Муаллиф зикр менамояд, ки татбиқи ҷавобгарии ҳуқуқии ҳизбҳои сиёсӣ метавонад, ҷавобгарии конститутсионӣ эътироф шуда, катъи ғаъолияти ҳизби сиёсӣ аз салоҳияти Суди Олии ҚТ хорич карда шуда, ба салоҳияти Суди конститутсионӣ вогузор карда шавад. Вогузор намудани татбиқи ҷавобгарии ҳуқуқӣ аз тарафи Суди конститутсионӣ нисбати ҳизбҳои сиёсӣ чун падидаи мустақили ҳуқуқи конститутсионӣ созгор буда, барои таъмини назорати конститутсионӣ мусоидат менамояд. Лекин дар ин маврид набояд фаромӯш кард, ки тибқи моддаи 6-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон” Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо масъалаҳои ҳуқуқро муайян ва ҳал менамояд. Аз ин рӯ, аз унвонҷӯ хоҳиш карда мешавад, ки масъалаи мазкурро возехтар баён намояд.

Аммо, эрод ва норасоҳои ишорашуда ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва арзиши илмии онро коста намегардонанд.

Автореферат ба мухтавои диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқот, алаҳхусус мазмуни мухтасари таҳлили кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия дарҷ ёфтаанд.

Мутобиқати таҳассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ.

Диссертатсияи Имомов Ҳ.Ш. ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи наwgонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимояи пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ

менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ сахми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Хулоса, рисолаи диссертатсионии Имомов Ҳумоюн Шарофиддинович ба талаботҳо оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конституцсионӣ; мурофияи судии конституцсионӣ; мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад.

Тақриз дар асоси муқаррароти мавҷуда, махсусан бандҳои 76, 77, 78, 79 ва 81 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Диссертатсия ва тақризи муассисаи тақриздиханда дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқи конституцсионии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон баррасӣ шудааст. **Суратмачлиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ таҳти №1 аз 24 августи соли 2022.**

Тақризи муассисаи тақриздиханда аз ҷониби Бобоев Анварбек Хучаевич – мудири кафедраи ҳуқуқи конституцсионии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, омода шуда, дар мачлиси кафедра муҳокима ва ҷонибдорӣ шудааст. **Суратмачлиси кафедра таҳти №1 аз 24 августи соли 2022.**

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ:

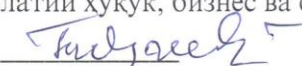
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти

мудири кафедраи ҳуқуқи конституцсионии

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Бобоев А.Х.

Ташхисгар:

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти
кафедраи ҳуқуқи конституционии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон
Орипов Т.О.

Котиби чаласа:

коргузори кафедраи ҳуқуқи конституционии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон Ҷумаева Н.М.

Имзои Бобоев А.Х., Орипов Т.О., Ҷумаева Н.М.-ро тасдиқ менамоем:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон Мирпочоев И.Х.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва
сиёсати Тоҷикистон, 735700, ш. Хучанд, маҳаллаи 17, хонаи 1;
Тел.:8(3422) 2-38-11; 8(3422) 2-38-67. tsulbp@rambler.ru; info@vestnik.tj;
vestnik – tsulbp@mail.ru; www.tsulbp.tj.